

Sygn. akt V CSK 512/18

POSTANOWIENIE

Dnia 10 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa [...] "B." sp. z o.o. w likwidacji w N.
przeciwko Bankowi [...] w P.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 10 maja 2019 r.,

na skutek skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 27 lutego 2018 r., sygn. akt I AGa [...],

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

**2. zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej
kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł, tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną strony powodowej [...] „B.” sp. z o.o. w likwidacji w N. od wyroku Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 27 lutego 2018 r., sygn. akt I AGa [...] Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Skarżąca zarzuciła: naruszenie prawa procesowego, tj. art. 378 § 1 k.p.c. przez przekroczenie granic zaskarżenia oznaczonych w apelacji strony pozwanej,

wskutek orzeczenia przez Sąd drugiej instancji o zasadności żądania powoda o zapłatę kwoty 233 134,22 zł z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, podczas gdy pozwany w apelacji nie podważał tego żądania co do zasady, a jedynie zakwestionował nieuwzględnienie przez Sąd pierwszej instancji złożonego przez niego zarzutu potrącenia z roszczeniem jakie zdaniem pozwanego przysługuje mu w stosunku do powoda; art. 368 § 1 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 236 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. wskutek braku rozpoznania przez Sąd drugiej instancji wniosków dowodowych strony pozwanej zawartych w apelacji oraz zgłoszonych przez stronę powodową w odpowiedzi na apelację; naruszenie prawa materialnego, tj. art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c. przez przyjęcie, że samo odpadnięcie podstawy prawnej świadczenia nie jest przesłanką wystarczającą do stwierdzenia, iż spełnione w oparciu o tą podstawę prawną świadczenie jest nienależne, gdyż zbadać należy jeszcze, czy w efekcie jego spełnienia w istocie doszło do wzbogacenia podmiotu, na rzecz którego zostało ono spełnione, tj. czy przysługiwało mu od świadczącego jakieś roszczenie, na poczet którego przedmiot świadczenia mógłby zostać zaliczony, podczas gdy sam fakt spełnienia nienależnego świadczenia, tj. takiego którego podstawa odpadła, uzasadnia roszczenie o jego zwrot.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14,

nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistej zasadności skargi kasacyjnej skarżąca upatruje w naruszeniu wskazanych w zarzutach przepisów prawa procesowego i materialnego.

Według ustaleń faktycznych Sądów *meriti*, strony od 2007 r. łączyła umowa kredytu odnawialnego w rachunku bieżącym, ostatecznie do kwoty 1 400 000 zł z możliwością jej przekroczenia o kwotę 200 000 - 300 000 zł. W połowie 2013 r. w związku z zakończeniem okresu na jaki został udzielony ten kredyt, istniejący na rachunku bieżącym strony powodowej debet został przeksięgowany z rachunku podstawowego na rachunek środków przeterminowanych. W dniu 17 czerwca 2013 r. pracownik strony powodowej W. W. zajmujący się jej sprawami finansowymi zwrócił się do strony pozwanej o udzielenie kredytu odnawialnego w rachunku bieżącym i zwiększenie limitu do kwoty 2 500 000 zł, a to z uwagi na wcześniejsze przekroczenie limitu o kwotę ponad 200 000 zł, a nadto z uwagi na potrzebę dysponowania większymi środkami obrotowymi. W. W. dopuścił się czynu karalnego polegającego na podrobieniu podpisu prezesa zarządu powodowej spółki, przy zawieraniu umowy kredytu odnawialnego z dnia 28 czerwca 2013 r. do kwoty 2 500 000 zł, za który to czyn został skazany. Wprowadził pracownika strony pozwanej w błąd w ten sposób, że pod pozorem choroby prezesa zarządu powodowej spółki wyniósł poza siedzibę banku dokumenty niezbędne do udzielenia kredytu i na nich podrobił podpis prezesa pod umową, zaś pracownica pozwanego banku poświadczyła, że podpis prezesa zarządu powodowej spółki został złożony w jej obecności. Środki pieniężne z tytułu nieważnej umowy kredytu zostały udostępnione stronie powodowej w dniu 28 czerwca 2013 r. i saldo z konta środków przeterminowanych w wysokości 1 682 041,62 zł zostało przeksięgowane na rachunek bieżący strony powodowej. W tym dniu dokonano też obciążenia tego rachunku kwotą 222 110,14 zł z tytułu rat bieżących. Na dzień 31 grudnia 2013 r. stan rachunku powódki był zdebetowany do kwoty 2 497 637,44 zł. W związku z brakiem spłaty kredytu, strona pozwana wystawiła bankowy tytuł egzekucyjny,

który został zaopatrzony w sądową klauzulę wykonalności. Na podstawie tego tytułu w prowadzonym przez Komornika sądowego postępowaniu egzekucyjnym strona pozwana wyegzekwowała kwotę 233 134,22 zł. Kwota ta została zasądzona przez Sąd pierwszej instancji na rzecz strony powodowej, natomiast Sąd drugiej instancji zaskarżonym wyrokiem oddalił powództwo w tym zakresie.

Strona pozwana pismem z dnia 3 czerwca 2015 r. wezwała stronę powodową do zapłaty kwoty 2 223 181,08 zł i złożyła stronie powodowej oświadczenie o potrąceniu kwoty 232 876,36 zł, stanowiącej wierzytelność strony powodowej z własną wierzytelnością w kwocie 2 456 057,44 zł. Sąd Okręgowy uznał, że podniesiony zarzut potrącenia nie jest skuteczny, gdyż wierzytelność ta była niewymagalna, bowiem roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia ma charakter bezterminowy, a zatem wymagalność roszczenia strony pozwanej nie mogła nastąpić wcześniej niż przed wezwaniem strony powodowej do zapłaty świadczenia, czego strona pozwana nie uczyniła, skoro wezwanie dotyczyło kwoty 2 223 181,08 zł. Wprawdzie w zakresie różnicy pomiędzy kwotami 233 134,22 zł i 232 876,36 zł, czyli 257,86 zł, roszczenie, zdaniem Sądu pierwszej instancji, jest wymagalne, ale brak było oświadczenia o potrąceniu tej kwoty.

Składając apelację, strona pozwana złożyła oświadczenie o potrąceniu kwoty 233 134,22 zł.

Sąd drugiej instancji orzekając reformatoryjnie stwierdził, że jeżeli umowa kredytu odnawialnego była nieważna, a mimo to udostępniono stronie powodowej środki pieniężne, to strona powodowa jest bezpodstawnie wzbogacona w takim zakresie, w jakim nie zwróciła tej kwoty stronie pozwanej. Jednak wyegzekwowanie tej kwoty na podstawie tytułu wykonawczego, który następnie został przez sąd pozbawiony wykonalności nie oznacza, że kwota ta z punktu widzenia prawa materialnego nie należy się stronie pozwanej, czyli utrata w tym wypadku tytułu wykonawczego po wyegzekwowaniu części świadczenia należnego wierzycielowi nie oznacza, że automatycznie istnieje podstawa do zwrotu wyegzekwowanego, w oparciu o taki tytuł, świadczenia. W ocenie Sądu drugiej instancji, gdyby nawet nie podzielić tego poglądu, to zważywszy na złożenie przez stronę pozwaną w postępowaniu apelacyjnym skutecznego oświadczenia o potrąceniu kwoty

233 134,22 zł, po wcześniejszym ponownym wezwaniu strony powodowej do zapłaty, powództwo w zakresie tej kwoty należało oddalić, a to w związku z umorzeniem wierzytelności dochodzonej przez stronę powodową.

Potrącenie dotyczy sfery prawa materialnego i już z tego względu nie mają do niego zastosowania art. 368 § 1 pkt 4 k.p.c. i art. 381 k.p.c. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2016 r., II CZ 83/16, nie publ.). Zgodnie z art. 499 k.c. oświadczenie o potrąceniu ma moc wsteczną od chwili kiedy potrącenie stało się możliwe. Podniesienie zarzutu potrącenia stało się w tej sprawie możliwe już w momencie, w którym roszczenie strony powodowej o zwrot wyegzekwowanego świadczenia na podstawie tytułu wykonawczego, którego wykonalności został pozbawiony prawomocnym wyrokiem sądowym, stało się wymagalne. Zatem nie powstaje w tym wypadku ewentualny problem związany z różnym datami wymagalności wzajemnych wierzytelności, co mogłoby mieć znaczenie dla kwestii należności odsetkowych.

Materiał dowodowy uzasadniający wierzytelność strony pozwanej przedstawionej do potrącenia z wierzytelnością strony powodowej został zgromadzony na etapie postępowania przed Sądem pierwszej instancji. Według wiążących w postępowaniu kasacyjnym ustaleń faktycznych Sądów *meriti* (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) środki z tytułu nieważnej umowy kredytu odnawialnego w zakresie kwoty 233 134,22 zł zostały przez stronę pozwaną udostępnione stronie powodowej, która z nich skorzystała i środków tych stronie pozwanej nie zwróciła.

Zgodnie z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. w przypadku zarzutu naruszenia prawa procesowego, konieczne jest wykazanie możliwości istotnego wpływu tego rodzaju uchybienia na wynik sprawy. W skardze kasacyjnej, strona powodowa zarzucając pominięcie jej wniosków dowodowych zawartych w odpowiedzi na apelację nie podjęła nawet próby wykazania wpływu podnoszonych przez nią uchybień procesowych na wynik sprawy. Ubocznie należy zauważyć, iż strona pozwana na rozprawie apelacyjnej oświadczyła, iż nie kwestionuje załączonych przez stronę powodową do odpowiedzi na apelację wyciągów bankowych za lata 2013-2014 oraz umowy nr [...] (k. 317/2). Do odpowiedzi na apelację strona powodowa dołączyła wyciąg z jej rachunku bieżącego prowadzonego w pozwanym banku

(k. 277 i n., w tym szczególności operacje poczynione od 28 czerwca 2013 r. - k. 294 i n.), który był przedmiotem badań oraz ustaleń Sądu pierwszej instancji (k. 217 oraz k. 153 i n.) i na podstawie którego m.in. Sady obu instancji ustaliły, że środki pieniężne z nieważnej umowy o kredyt odnawialny z dnia 28 czerwca 2013 r. zostały przez stronę pozwaną udostępnione stronie powodowej, która zadysponowała tymi środkami, co odzwierciedla saldo z końca 2013 r., przy braku dowodów na spłatę kwoty wykorzystanego kredytu w wysokości objętej zarzutem potrącenia.

W tych okolicznościach nie ma podstaw do przyjęcia, że zaskarżony wyrok zapadł z oczywistym naruszeniem wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów prawa.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 98 § 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe, obliczone według minimalnej stawki taryfowej (§ 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, jedn. tekst: Dz. U. z 2018 r., poz. 265 w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz. U. 2016, poz. 1667).